

Stad & *Ambt*

Driemaandelijke uitgave van de Historische Kring Stad en Ambt Almelo

... een brug is in Almelo nooit ver ...

30e jaargang nummer 3
juli 2022

COLOFON

Uitgave van de Stichting Historische Kring
Stad en Ambt Almelo

Secretariaat:

H. (Hetty) Leusman, Jacob Marisstraat 8,
7606 HL Almelo tel: 06 55348532
E: hetty@leusman.eu

Redactie:

Hans Gerritsen
Jennie van der Horst- Hemmink
Hanschristiaan Krol
Herman Reckman

Redactieadres:

Bellinckhofdwarweg 3, 7604 PD Almelo
T: 0546- 813 677
E: jennekeva@gmail.com

Website:

www.historischekringalmelo.nl

Verschijningsdata:

Januari - april - juli - oktober
Kopij uiterlijk vier weken voor
verschijning inleveren bij redactieadres

Abonnementen:

Individueel lid € 23,- per jaar.
Begunstigers van de Stichting Historische
Kring Stad en Ambt Almelo ontvangen
vier maal per jaar dit tijdschrift, hebben
gratis toegang tot de lezingen en kunnen
deelnemen aan de excursies.
Losse nummers € 4,50

Bank:

NL 63 RABO 0381 3305 59

Druk:

Herman Media

Vormgeving en fotografie:

Herman Reckman

Omslag:

Bruggen in Almelo

ISSN 1389-3068

Twintig jaar geleden sleepten coalitie besprekingen zich niet voort. PvdA en CDA hadden na gemeenteraadsverkiezingen een meerderheid. In 2006 nog 21 van de 35 zetels. Samen verdeelden ze de macht. Samen deelden ze het succes en maakten ze blunders. Het politieke landschap is intussen drastisch veranderd. Toen 9 fracties in de raad. Nu 15 en dan tellen we LAS nog als 1. Vier jaar geleden vormden CDA, VVD, LAS en de CU de coalitie. Na 4 jaar "regeren" verloren ze echter bij de verkiezingen in maart 2 zetels. De CU haakte af. De drie moesten op zoek naar een meerderheid in de raad. Waarschijnlijk is D66 de nieuwe coalitiepartner dat met 3 zetels zorgt voor een nipte meerderheid in de raad plus een vrouwelijke wethouder om het machismo in B en W te compenseren.

Vier jaar geleden startte de coalitie met de titel: "Ambitie, daadkracht en vertrouwen". Dat zullen ze nu ook nodig hebben. De Aalderinkshoek moet van het gas af. De Riet geïsoleerd. De Grotestraat Oude Eind, ondanks de prachtige voornemens in 2018, is en blijft een zorgenkind. Het is een probleem waar lange adem voor nodig is en een groot hart voor erfgoed. Op 3 plaatsen wordt er nu gebouwd met meer vierkante meters om te wonen en minder om te winkelen. Het Kerkplein krijgt nieuwe verlichting in plaats van de 3 typen lampen en verschillende kleuren licht.

Een geweldige verbetering in de uitstraling van de straat is de verhuizing van het Stedelijk Museum naar het Hofkeshuis. Van schoenenwinkel naar fietsenwinkel naar weer een "Hofkeshuis". De unieke muurschildering wordt gereed en misschien is er ruimte voor de directiekamer van ten Cate. Het museum krijgt in elk geval veel meer expositieruimte om de geschiedenis van Almelo in beeld te brengen. Hopelijk krijgt het Rectorshuis een koper met hart voor erfgoed. En die stadspoorten die komen er wel. Zo levert ook de Historische Kring haar bijdrage aan de verbetering van de Grotestraat. Geduld.

Hanschristiaan Krol

In dit nummer:

- 2** De "Egbertus", een kerk van Jan Stuyt
- 4** Bommen Berend- een Bisschop die liever oorlog voerde
- 7** Duiker Schuilenburg
- 8** Stedelijk Museum Almelo
- 11** De bruggen van Almelo en hun namen
- 14** Goede zeden
- 17** Harry Koop in het zonnetje
- 20** Verslag excursie 19 mei jl.
- 21** De tijd hervonden- Ton Goossen
- 24** Nieuws van Stad & Ambt

De “Egbertus”, een kerk van architect Jan Stuyt

Door Hans Gerritsen

Aan de Bornerbroeksestraat in de woonbuurt Arendsboer staat de Sint Egbertuskerk, in de volksmond “de Egbertus”. Het is een opvallend gebouw met een karakteristieke architectuur. De kerk is ontworpen door Jan Stuyt, de architect die op een bedevaartsreis naar Palestina onder de indruk raakt van byzantijnse kerken. Die ervaring heeft grote invloed op zijn ontwerpen.

Een kerk in Almelo

Dit jaar is het honderd jaar geleden dat de bouw van de Sint Egbertuskerk begint. Dat gebeurt in twee fasen, in 1922-23 de oostpartij en de koepel, in 1930-32 het schip en de toren. In 1924 wordt de kerk in gebruik genomen. De kerk is vernoemd naar Sint Egbertus (639-729), abt van een klooster in Ierland en leraar van missionarissen zoals Willibrord. Het is een blikvanger voor wie nu Almelo binnenkomt aan de zuidkant. Het is ook de plek waar de Canadezen bij de bevrijding het centrum van Almelo binnenkwamen. Tot 2004 is de kerk als zodanig in gebruik geweest. De eigenaar is nu woningstichting Sint Joseph en in het gebouw is inmiddels de voedselbank gehuisvest.

De kerk heeft een architectuur die afwijkt van het meer gangbare beeld van wat een kerk is. De kegelvormige koepel en de ranke toren maken een oosterse, byzantijnse indruk. De licht exotische sfeer van de kerk geeft kleur aan de entree van de stad en is een pronkstuk voor de omliggende wijken uit de jaren 20 en 30. Het roept de vraag op wie de gave heeft gehad om een dergelijk fraaie en ongewone kerk te bouwen in een gewonemensenstad als Almelo.

De bedevaart van Jan Stuyt

De architect is Jan Stuyt (1868-1934). Hij is een van de belangrijkste kerkenbouwers van de 20ste eeuw in Nederland en heeft een enorm oeuvre op zijn naam staan. Naast kerken zijn dat kloosters, ziekenhuizen, schoolgebouwen, wijken in de mijngebieden in Limburg en ook een aantal woonhuizen. Stuyt begint in 1883 als leerling bij A.C. Bleijs in Amsterdam en is betrokken bij de bouw van de Sint Nicolaaskerk aldaar en de Sint Bavo kathedraal in Haarlem (niet te verwarren met de middeleeuwse Grote of St. Bavokerk in het centrum van Haarlem). In 1891 komt hij in dienst als technisch tekenaar bij de beroemde architect Pierre Cuypers. In 1899 gaat Stuyt een partnerschap aan met diens zoon Jos Cuypers. Zij werken samen, maar hebben duidelijk een eigen bouwstijl. In 1899 bouwt Stuyt zijn eerste eigen kerk, de Sint Pancratius in Sloten (tegenwoordig een wijk van Amsterdam).

In 1903 neemt Stuyt deel aan de eerste bedevaartsreis naar het toenmalige Palestina. Deze reis en ook bezoeken aan Italië en Turkije hebben vervolgens veel invloed op het werk van Stuyt. Met name de Hagia Sophia in Istanbul maakt grote indruk. De Hagia Sophia (heilige wijsheid) is een voormalige oosters-orthodoxe kathedraal die sinds 1453 na de val van Constantinopel als moskee in gebruik is. Destijds was het de grootste kathedraal ter wereld. Vanaf die periode verlaat Stuyt de neo-gotiek en komen er oosterse kenmerken in zijn werk. Kenmerkend wordt de centraalbouw, waarbij, zoals het begrip al aangeeft, de architectuur uitgaat van een centrum in de kerk. De Cenakelkerk in de Heilig Landstichting, de Gerardus Majellakerk in Amsterdam en de Engelbewaarderskerk bij Lisse zijn daar voorbeelden van. In 1908 begint Stuyt een eigen kantoor in Amsterdam dat in 1917 wordt verplaatst naar Den Haag.

Een eigen stijl in de architectuur

De oosterse invloed met verwijzingen naar de byzantijnse architectuur die zo opvallend is bij de Cenakelkerk in de Heilig Landstichting (1913-1915) komt steeds sterker haar voren in het werk van Stuyt. Kenmerkend zijn dan de ranke torens, de koepels en de centrale opbouw vanuit het midden van de kerk. Dat komt tot uitdrukking in de vormgeving van een groot aantal kerken in het werk van Stuyt waaronder de Sint Egbertuskerk. De kerk is gebouwd in neo-romaanse stijl. Het is een kruiskerk, met drie beuken, een smal schip en een kegelvormige koepel. Op het gewelf boven het koor zijn afbeeldingen aangebracht onder andere van de vier Evangelisten, eveneens in byzantijnse stijl. De toren is niet alleen karakteristiek qua afmetingen, maar staat ook op een bijzondere plek, in de hoek van het schip.

De Sint Egbertuskerk is dus niet zomaar een kerk in een woonwijk in Almelo. De gerenommeerde architect Jan Stuyt heeft getekend voor het ontwerp. Landelijk heeft hij veel invloed gehad en vele opdrachten vervuld. Andere bouwwerken van Jan Stuyt in Twente zijn de Sint Pancratius in Geesteren, de O.L. Vrouwe van Altijddurende Bijstand in Mariaparochie, de gelijknamige kerk in Enschede, de Sint Johannes de Doperkerk in Wierden en het Elisabethgasthuis in Almelo (samen met Th.J. van Elsberg). De Sint Egbertuskerk staat voor een bijzondere ontwikkeling in het werk van Stuyt. De opgedane ervaringen bij de bedevaart van 1903 komen ook tot uitdrukking in het ontwerp van de "Egbertus".

Zie ook: Everhard Jans. Het lot van de Egbertuskerk. Stad en Ambt jaargang 14/3. 2006.

Bommen Berend - Bernard Christoph van Galen een bisschop die liever oorlog voerde

Door Hanschristiaan Krol

Het is dit jaar 350 jaar geleden dat de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden bijna van de kaart werd geveegd. Ons land, minder dan honderd jaar oud, werd in 1672 van drie kanten aangevallen. Frankrijk viel vanuit het zuiden aan. Groot Brittannië verklaarde ons de oorlog op zee, terwijl Bommend Berend, de Bisschop van Münster, met zijn kompaan de bisschop van Keulen, door de Achterhoek en Twente oprukte naar Groningen. Niet voor niets wordt 1672 het Rampjaar genoemd. De Regering was "redeloos, de bevolking radeloos en de Republiek reddeloos". Voor Twente en voor Almelo gold echter dat 1665 een even gruwelijk jaar was. Tijdens de Tweede Engelse Zeeoorlog viel diezelfde Bisschop van Galen op 21 september 1665 met een leger van 15.000 man Twente en de Achterhoek binnen.

De eerste Münsterse oorlog begint

Een paar dagen na die 21ste september reden 600 ruiters Almelo binnen. Paardenhoeven roffelden over de brug van de slotgracht. Het Huis Almelo en de rest van de Heerlijkheid werden vervolgens bezet door de cavalerie van de Münsterse Bisschop. Zeger van Rechteren, heer van Almelo, was ooggetuige. In een brief aan zijn tweede vrouw Margareta Torck doet Zeger verslag. Zij had haar

toevlucht gezocht in Den Haag veilig voor oorlogsgeweld en dichtbij de macht, want Zeger was afgevaardigde voor Overijssel in de Staten-Generaal.

Hij begint zijn brief met: "Mijn Heer en Liefste Hert," en vervolgt met: "*Tot mijn leedwezen can ik neet laten mijn hert te laten weten alsdat den Bisschop 600 paarden binnen Almelo heeft doen logieren ende dat den Paep Hermannus deselve heeft ingeleit ridende tussen twee officiers ende hebben alle arbeidsluiden gedwongen om te arbeiden ende ons te fortificeren zodat het tot Almelo neet can deugen*". ¹⁾

Zeger verontschuldigt zich in de brief bij Margareta. Hij kan niet naar den Haag komen, want hij is één van de weinigen die geen "sauvegarde" krijgt van de bezetter om Almelo te verlaten. Het betekende dat hij de bezetting van zijn kasteel niet kon of wilde afkopen. Hij sluit zijn brief af met: "*Ootmoedigste dinaer ende getrouwer man tot der doot*". Almelo is niet de enige plaats in Twente waar geroofd, gedood en gebrandschat werd. De huurlingen van de Münsterse Bisschop zwermde over heel het platteland en haar Twentse stadjes. Christoph Bernard van Galen was op een strafexpeditie tegen de Republiek en haar protestanten.

Naar aanleiding van de oorlog verschenen er destijds vele spotprenten over de bisschop van Münster, zoals ook dit portret uit 1672. Bij omkering toont deze prent de kop van een varken.

Zeger van Rechteren - © Stichtingvrl.nl

Bernard van Galen een bisschop in harnas

Von Galen werd geboren in 1606 op een havezate bij Dreisteinfurt. Zijn ouders waren Luthers, maar zijn vader, waarschijnlijk even opvliegend als zijn zoon, doodde een jaar later op het Domplein in Münster een erfmaarschalk. Hij kreeg er 12 jaar voor. Zijn vrouw volgde hem in gevangenschap. Bernard werd, 10 jaar oud, toevertrouwd aan een katholieke oom die hem een door en door katholieke opvoeding liet geven door de Jezuïeten. De puber van Galen kreeg de Contra-Reformatie ingeslepen en daarmee zijn weerzin tegen protestanten, speciaal de Republiek. Voor zichzelf zag hij een carrière weggelegd in de R.K. Kerk als voorvechter van een geloof dat met harde hand orde op zaken zou stellen. Hij werd priester gewijd en kanunnik van het bisdom Münster. Tijdens de vredesbesprekingen in Münster die een einde maakten aan de 80- en 30-jarige oorlogen vertegenwoordigde hij Keulen. In 1651 werd hij tot prins-bisschop van het bisdom Münster gewijd. Hij kreeg daardoor niet alleen de leiding over de kerk in het bisdom maar als prins-bisschop ook de bestuurlijke macht over stad en platteland. Het was zijn bisdom, zijn stad, want voor de prins-bisschop was zijn macht van God en kerk gegeven en absoluut, zoals die van de Franse zonnekoning. Voor de uitbreiding van zijn leger eiste hij meer geld. Het stadsbestuur schoof hij aan de kant. Het conflict escaleerde. Münster zocht steun in Den Haag en sloot de poorten voor de bisschop. Van Galen belegerde en beschoot vervolgens zijn stad. Dwong haar definitief op de knieën met een garnizoen en een dwangburcht. De kosten waren voor de stad.

Zijn bisdom Münster strekte zich aan de oostgrens van de Republiek uit van de Dollard in het noorden tot de Gelderse Achterhoek. In dat gebied lagen tot grote ergernis van de bisschop het protestantse graafschap Bentheim, de stad Lingen- bezit van de Oranjes- en net daarbuiten de Heerlijkheid Borculo, volgens de prinsbisschop gestolen door de Republiek en daar had hij gelijk in. Tijd om daar wat aan te doen.

De eerste Münsterse oorlog

Zijn eerste stappen waren nog geweldloos. Om protestantse garnizoenen van de Republiek en Zweden uit zijn bisdom te verwijderen kocht hij ze af. De stad Münster moest er krom voor liggen. De belastingen werden verder verhoogd, maar het was niet genoeg voor een oorlog tegen de Republiek. Van Galen moest op zoek naar bondgenoten en financiers. De keizer in Wenen bleef echter neutraal en Frankrijk onder Lodewijk XIV was nog bondgenoot van de Republiek. De Münsterse bisschop vond zijn bondgenoot en financier in Karel II, koning van Groot Brittannië. Het Britse parlement was in oorlogsstemming. De 1ste zeeoorlog met de Republiek was in een gelijkspel geëindigd. De keiharde concurrentie op zee tussen de handelsnaties bleef. Het parlement was daarom bereid een nieuwe oorlog te financieren die in maart 1665 uitbrak. Van Galen onderhandelde op dat moment met de Britten. In juni ondertekende hij een verdrag met hen. Hij ontving 200.000 daalders direct en de belofte van maandelijks 150.000 in ruil voor een aanval op de Republiek plus de belofte dat hij Borculo mocht houden. ²⁾

Van Galen bracht vervolgens een leger bijeen voor, een groot deel geworven in de Spaanse Nederlanden. Na inspectie van zijn troepen in Gronau trok hij op 21 september met 15.000 man Twente binnen. De Hollandtze Mercurius berichtte in 1665 daarover: *"Het was dan den 22 september dat des Bisschops volck in Twente geboet vielen. Plonderden de stedekens Enschede, Otmersen en Diepenheijm, oock Oldenzeel, waeruijt veele bemiddelde lieden gevluht, echter de geblevene seer mishandelt wierden"* ³⁾

Losser werd heel hard getroffen: *"Anno 1665 in den nacht van goedensdag op donderdag na Losser kermisse is die Vorst of Bisschop van Munster (komende van Brandlecht) in Losser gevallen und tusschen 40 und 50 huizen verbrand und die kerke und toren verbrand, die klokken gesmolten.[...] De kerke was full gebracht van kisten und kasten, kettel und potten, linnen und wollen, beddinghe, uthgeplundert und verbrand, alle beesten und peerden weggevueret, behalve de in de graefschap Bentheim gevluhtet."* ⁴⁾

Rovend en plunderend naar het noorden en terug

De Münsterse troepen trokken van Almelo naar het noorden. Een poging om via Vriezenveen door te stoten mislukte. *“Zij wilden oock naar het Vreessenveen”,* schrijft Zeger in de brief aan zijn vrouw, *“met een trouw lieden ende namen onsen cotter Bockhove mede om den weeg te wijzen, ende also Eene van de ruiters te seer nae de kolcke, daar de vonders liggen, hielt ende zijn peert wat te diep daer in sackte, hebben se den ermen man doot geschoten, maer voor de (rivier) de A comende musten se wederomme gaen”.*

Toen de weg via Vriezenveen afgesloten bleek trokken de Münsterse troepen via de kop van Overijssel naar Ommen. Deventer en Zwolle lieten ze links liggen blijkbaar te zwaar verdedigd. Ommen werd geplunderd en Drenthe leeggeroofd op weg naar Groningen. Daar stopte de opmars. De aanval vanuit het oosten op de vesting Bourtange mislukte. De Ommelanden van Groningen werden onder water gezet. De Bisschop en zijn leger moesten rechtsomkeert maken. Het tij keerde voor hem. Franse troepen kwamen via Maastricht de Republiek te hulp samen met troepen van Brandenburg, waardoor het Bisdom direct bedreigd werd vanuit het zuiden en oosten. Tegelijkertijd stopte Karel II zijn betalingen aan Van Galen die zich terug moest trekken uit het noorden van de Republiek. Hele kuddes koeien werden als roofbuit door de moerassen geloodst richting Bisdom, maar ook de desertie van niet betaalde soldaten nam hand over hand toe.

De schade aan het Huijs

Ondertussen maakte Zeger van Rechteren de schade op. De Hollandtze Mercurius bracht in haar publicatie voor 1665 het verhaal in de wereld *“dat ’t schoone hooghe Huijs van de heer van Almelo, Gedeputeerde van de Staten Generael”* in brand was gestoken. De mededeling is onzin, want nog in 1665 stelde van Rechteren een declaratie op waarin hij een overzicht gaf van de: *“schade en de onkosten”* veroorzaakt door de bezetting. Van brand lijkt geen sprake. Op pagina 1 schrijft hij dat er kosten zijn gemaakt om wallen op te werpen met 9 slagbomen met sloten en bolten. Twee paardenstallen, een oude en een nieuwe, voor in totaal 22 paarden, werden gesloopt. Afgebroken werden ook een turf- en koetshuis, het huis van de richter, een timmerhuis en een lusthuis. Blijkbaar om een vrij schootsveld te krijgen. Het totaal schadebedrag op die pagina komt uit op 6770 daalders. Pagina 2 geeft een inkijkje in de aangerichte schade door de Münsterse aan het interieur van het huis tijdens hun *“logierpartij”*. Vloeren zijn bedorven door *“houwen en brand”*. Twee schoorsteenmantels met uitgesneden en vergulde lijsten en de schilderijen zijn meegenomen. Andere schoorsteenmantels en marmeren pilaren zijn bedorven en geruïneerd. Zelfs het lood van

het dak en de pompen is meegenomen. Verschillende bruggen rondom het kasteel en in de Crommendijk moeten worden hersteld. Totaal 7300 daalders. De 3de pagina is vooral een opsomming van gestolen en vernield huisraad. Zes bedden, schilderijen, zeven tafels, koper- en ijzerwerk behorend bij de keuken. Een kamer met gouden leerbehang en kabinetten is verdwenen. De lijst is veel langer. Hij noemt nog twee wagens, wijn en bier, vlees en spek. De nodige wapens zijn gestolen, terwijl er veel hout in de omgeving is gekapt. Tenslotte zijn ook nog de ruiten van het Huijs Almelo ingeslagen. De totale schade op pagina 3 is volgens Zegers 13740 daalders. Hij ondertekende samen met drie burgemeesters. ⁵⁾ De claim zal ingediend zijn in Zwolle bij de Staten van Overijssel. Of en hoeveel hij gecompenseerd heeft gekregen vertelt de geschiedenis niet. Het zelfde geldt voor de mogelijke schade in Almelo zelf.

Na een harde winter was Christoph Bernard van Galen, prins-bisschop van Münster, gedwongen naar de onderhandelingstafel te gaan. Hij stond dat voorjaar van 1666 met de rug tegen de muur zonder geld en bondgenoten. Hij tekende op 18 april in Kleef een vredesverdrag met de Republiek. De voorwaarden waren simpel. Hij moest per direct zijn troepen terugtrekken op het Bisdom en afdanken tot 3000 man. Hij moest ook afzien van zijn rechten op Borculo. Alle Staatse troepen zouden teruggetrokken worden uit zijn bisdom. De nederlaag was volledig en de schulden hoog. Fanaticus als hij was sloot hij echter zes jaar later een bondgenootschap met de Fransen en viel de Republiek opnieuw aan met het zelfde resultaat. Voor de muren van Groningen leed hij in het Rampjaar in augustus 1672 een nederlaag. Opnieuw moest hij zich terugtrekken. Hij stierf in 1678 in Ahaus na nog wat avonturen in het noorden van Duitsland.

¹⁾ Archief Huis Almelo: 0214 180

²⁾ G. Kokhuis: Bisschop Christoph von Galen alias “Bommenberend” p. 69 e.v.

³⁾ R.E. Hattink: “in en om Almelo” 1903 p. 25

⁴⁾ Slageren, G.W.Th. van, 400 jaar Hervormden in Losser (Losser 1998).

⁵⁾ Archief Huis Almelo 0214 1494

Duiker Schuilenburg

Door Bert Nijkamp

Op een steenworp afstand van ons belangrijkste archeologisch monument de Schuilenburg of Schuilenburg bevindt zich een gemetselde duiker uit de 19e eeuw. Voor zover ik weet het enig overgebleven exemplaar in onze omgeving dat niet vervangen is door beton. Rondom Almelo moeten ooit tientallen gemetselde duikers hebben bestaan getuige de vroegste topografische kaarten. De aanleg en het onderhoud moeten ooit een flinke aanslag zijn geweest op de begroting van Ambt Almelo en/of privé eigenaren.

De duiker, of beter gezegd heul, is ondergronds circa 10 meter lang en kent een hoogte van circa 60 cm en een maximale breedte van 80 cm. Volgens een kenner op het gebied van restauratieprojecten is een gedeelte van de gebruikte stenen afkomstig van een steenbakkerij in Rijssen. Dit valt af te lezen aan de specifieke afmetingen van de toegepaste baksteen. Voor zover ik het kan overzien is het voeg- en metselwerk in de tunnel nog in een redelijke conditie. Dat geldt helaas niet voor de beide uiteinden dan wel toegangen. Die verkeren in een deplorabele toestand en zijn hard aan restauratie en conservering toe.

Bij het vrijmaken van de oostelijke ingang stuitte ik op een fors houten raamwerk. Dat zou een deur of stuw

kunnen zijn geweest maar dat dient nader onderzoek uit te wijzen. In dat houtwerk trof ik een smeedijzeren spijker aan die voorzien is van nummer 53. Dat schijnt verband te houden met de spoorwegen en dat zou betekenen dat het om hergebruikte bielzen gaat.

Of er al eerder op deze locatie een duiker bestond is nog niet opgehelderd. Dat is niet onmogelijk omdat we hierop van oudsher gecultiveerde grond zitten. De zogenaamde Bergsbrug, die volgens streekhistoricus Eshuis geheel uit zandsteen was opgebouwd, lag op nog geen 25 meter afstand. Het wegenpatroon en een gedeelte van de oorspronkelijke watergang is door de eeuwen heen vrijwel onveranderd gebleven. Laten we erop toezien dat dit beeld ook in de toekomst behouden blijft en een extra stimulans krijgt door het herstel- en beter zichtbaar maken van de duiker.

Geheel toevallig is het waterschap Vechtstromen van plan om de heulen die zich onder het Almelo-Nordhorn kanaal bevinden aan te merken als potentieel watererfgoed. Het werk nabij de Schuilenburg is helaas buiten de verantwoordelijkheid van het waterschap gelegen. Bij Huize Almelo, de grondeigenaar, is men in ieder geval welwillend om bij een poging tot restauratie alle medewerking te verlenen.

Stedelijk Museum Almelo

Nieuwe toekomst - nieuwe plannen

Door Sigrid Ivo - *directeur Stedelijk Museum*

Barbie, Bolletje, textiel en kasteel

Enigszins verborgen achter de grote winkelstraat ligt de parel van Almelo: het Stedelijk Museum Almelo. Het is het enige museum in Almelo en vertelt de verhalen van Almelo's heden en verleden. Verhalen over de textielstad, de vlijtige boeren, het kasteel Almelo, over de topmerken van Almelo zoals Bolletje, Bolk en Ten Cate, uiteraard over de voetbalclub Heracles en over de in Almelo geboren BN'ers Herman Finkers, Tom Egbers, Ilse de Lange en Markoesa Hamer. Het museum wordt gedragen door bevoegen vrijwilligers en een klein team medewerkers en het heeft grootse toekomstplannen.

Nieuwe plannen

Een van de eerste vragen die ik mij stelde bij mijn aanstelling bij het Stedelijk Museum Almelo: moeten exposities altijd met de geschiedenis van Almelo te maken hebben? Ik realiseer me dat het vloeken in de kerk is in de Historische Kring Stad en Ambt Almelo, maar het antwoord was nee. Zo was het museum in 2020 het domein van de beroemde Barbiepop. We hadden een succesvolle expositie, Barbie, van casual tot glamour, met meer dan zeshonderd Barbies van de grootste verzamelaar ter wereld. Ze heeft een goed en duidelijk verhaal over mode, emancipatie, moderne relaties, acceptatie van minderheden en ze gaat met haar tijd mee.

En de link met Almelo hoor ik u denken? Bij Barbie gaat het altijd over mode en textiel, en Almelo is een textielstad. Bovendien Barbie's agent in Nederland is Otto Simon, een van de grootste speelgoedimporteurs in Europa die al meer dan honderd jaar in Almelo is gevestigd.

Geen gebaande paden

In exposities mag je in mijn visie buiten de gebaande paden gaan. Daarbij kijk ik graag naar laagdrempelige thema's met een serieus verhaal, die mensen, en dus ook Almeloërs, bezighouden. Ik houd ervan die thema's op een eigentijdse manier te presenteren en in een context te plaatsen. In 2021 volgde dan ook de expositie Sneaky Shoes: de sneaker van ontwerp tot icoon. Het idee kwam doordat we zowel in de schoenenwinkels in Almelo als daarbuiten zagen dat je bijna geen 'normale' schoenen meer kunt kopen. Wel 70 procent van een schoenenwinkel is gevuld met sneakers. Deze schoenen zijn niet meer weg

te denken uit de wereld van kleding en mode. Niet alleen sporters dragen ze, ze worden tegenwoordig net zo goed, ook in Almelo, gedragen onder een sportieve outfit, pak of jurk.

Zo vonden we- en in het bijzonder de jongere generatie in het museum- het tijd voor een tentoonstelling over dit fenomeen. Het Stedelijk Museum Almelo had met deze unieke tentoonstelling over alle aspecten van sneakers de Nederlandse primeur: niet eerder was er een expositie over sneakers.

De enorme inzet van het museum bij het organiseren van twee laagdrempelige, bovenregionale tentoonstellingen met bijpassende pr-campagne heeft ertoe geleid dat we voor beide exposities veel landelijke en regionale publiciteit hebben gehad. Daardoor kwamen bezoekers uit heel Nederland naar het museum. Zonder de beperkende maatregelen en gedwongen sluitingen in verband met corona hadden we in de afgelopen jaren circa 8.000 à 10.000 bezoekers per jaar kunnen ontvangen. Het toont aan dat we in staat zijn een groot publiek te trekken.

Hebbe, hebbe, hebbe

We hebben nog veel interessante thema's op de plank voor boeiende en mooie exposities en we kunnen voorlopig nog jaren vooruit. Eén thema ga ik alvast verklappen namelijk de tentoonstelling hebbe, hebbe, hebbe! de passie van het verzamelen die vanaf 17 juni 2022 in het Stedelijk Museum Almelo te zien is.

Verzamelen is van alle tijden. Sommige verzamelaars hebben een huis vol Beatles- of Elvispullen, andere verzamelen glaswerk, schilderijen, keramiek, horloges, sieraden, tegels, archeologie, boodschappenlijstjes, poederdozen of varkentjes. Tijdens de expositie komen ook vragen aan bod over het hoe en waarom van verzamelen en we laten de verzamelaars aan het woord.

Dit zal zeer waarschijnlijk de laatste tentoonstelling op de huidige locatie zijn, daar het museum gaat verhuizen. Het thema voor de openingsexpositie op de nieuwe locatie is al gepland. Laat u zich verrassen....

Meer ruimte

Méér ruimte stond al meteen boven aan mijn verlanglijstje toen ik in 2019 begon in het Stedelijk Museum Almelo. De huidige locatie, het Rectorshuis en de Latijnse school, een van de oudste panden van Almelo, is historisch uitermate interessant en bijzonder maar helaas te klein en te hokkerig voor onze toekomstplannen. Een grotere locatie biedt de mogelijkheid om grotere, bovenregionale exposities te organiseren.

Daarnaast blijven de verhalen over Almelo een belangrijk thema. De vaste presentatie willen we uitbreiden en interactiever maken. We vinden het belangrijk dat het Stedelijk Museum Almelo in de vaste presentatie de verhalen vertelt van de stad Almelo. Daarbij staat voorop dat het verleden, heden en de toekomst worden verteld en dat de onderlinge link wordt gelegd.

Het huidige Almelo profileert zich als stad van hightech, water, groen en talent. De link tussen deze thema's en het verleden wordt veelal over het hoofd gezien. Maar Almelo was met zijn textielindustrie ook in de negentiende eeuw al een stad van innovatie en technologische ontwikkelingen, waarbij het water mede een belangrijke rol speelde.

We willen een museum worden voor alle Almeloërs. Dus ook voor de jeugd. Jonge bezoekers vinden het leuk om zelf iets te doen. Daarom zal het museum de verhalen van Almelo op eigentijdse en spannende en dynamische wijze moeten vertellen. Daarbij zijn interactie, zelf verkennen, het wow-effect creëren en humor belangrijke ingrediënten.

Voortrekkersrol

Daarnaast is ruimte nodig om onze educatieve functie uit te bouwen. We vinden het van groot belang dat de jeugd op jonge leeftijd in aanraking komt met kunst en cultuur. Juist ook die kinderen die dit van huis uit niet zo meekrijgen. Een lokaal museum kan hierin een belangrijke rol spelen. Van wat jongeren in hun jeugd meekrijgen, blijft veel hangen in hun latere leven.

Als Stedelijk Museum Almelo willen we een voortrekkersrol gaan vervullen in de culturele profilering van de stad Almelo en een relevante plaats innemen in het Twentse cultuurlandschap. Kunst, geschiedenis en cultureel erfgoed zijn er voor iedereen, voor mensen van verschillende generaties en achtergronden. Door meer samenwerking op educatief, cultureel en sociaal-maatschappelijk terrein wil het Stedelijk Museum Almelo een prominentere rol in de Almeloëse samenleving gaan spelen en wil het bijdragen aan de culturele diversiteit van Almelo. Het Stedelijk Museum Almelo moet een plek worden waar je als ouders je kinderen mee naartoe neemt, als grootouders je kleinkinderen en als Almeloër je bezoek.

Het Hofkeshuis

Het Stedelijk Museum Almelo is te lang tamelijk onzichtbaar geweest bij de gemeente en de politiek. We zijn dan ook blij dat we nu in hun vizier zijn gekomen. Het museum heeft in vrijwel alle nieuwe verkiezingsprogramma's 2022-2025 een plek gekregen. In de intense gesprekken die met de gemeente gevoerd zijn, komt onze wens voor een grotere locatie in zicht. Dit heeft erin geresulteerd dat het Stedelijk Museum Almelo in 2022 waarschijnlijk het Hofkeshuis gaat betrekken. Het Hofkeshuis, dat vier keer zo groot is als de huidige locatie en een moderne uitbouw heeft, biedt mogelijkheden voor al onze wensen. Dit historische pand uit 1775, gebouwd als woonhuis door de textielfabrikant Egbert Hofkes, heeft een stijkkamer met een unieke wandschildering.

Andries Warmoes uit Almelo heeft in bruintinten de triomftocht in Rome geschilderd van veldheer Quintus Fabius Maximus Cunctator, die met succes Hannibal heeft bestreden. Een unieke schildering voor Nederland. Te lang is deze verborgen schat van Almelo onzichtbaar gebleven voor het grote publiek. De wandschildering wordt een unique selling point voor het museum en de stad. Ook de prominente plek, midden in de stad, zien we als zeer gunstig.

De verhuizing is een spannend project met inhoudelijke, organisatorische en financiële uitdagingen waar het Stedelijk Museum Almelo kansen ziet voor een mooie en nieuwe toekomst. We hebben inmiddels een projectorganisatie opgetuigd die uit twaalf projectgroepen bestaat. We zoeken nog meer enthousiaste vrijwilligers die willen helpen om de nieuwe toekomst van het Stedelijk Museum Almelo vorm te geven.

‘Hebbe, Hebbe, Hebbe’, de passie van het verzamelen vanaf 17 juni t/m 30 oktober 2022.

Stedelijk Museum Almelo
Prinsenstraat 13
7607 JC Almelo
www.stadsmuseumalmelo.nl
Openingstijden: dinsdag t/m zaterdag 10- 17 uur
Zondag en feestdagen van 11-17 uur
Schoolvakanties maandag 10- 17 uur

De bruggen van Almelo en hun namen

Door Miel Westenberg

Op oude foto's van Almelo zijn mooie bruggen met sierlijke leuning te zien. Een aantal van deze bruggen werd tijdens de bevrijding in 1945 opgeblazen en werd later weer hersteld door middel van vlakke betonplaten, een praktische oplossing, maar niet erg fraai.

In de jaren van de wederopbouw was er geen aandacht voor de bruggen – in tegendeel, het water- en daarmee de bruggen – moest zoveel mogelijk uit de stad worden geweerd. De overgebleven bruggen waren na herstel vaak niet meer als brug te herkennen.

Andere steden, zoals Zutphen en Delft, vernieuwden in de vijftiger en zestiger jaren hun bruggen op aantrekkelijke wijze. Dat bracht me op het idee in Almelo via Stichting Stadsherstel te pleiten voor het meer herkenbaar maken van de nog aanwezige bruggen.

Daartoe schreef Stadsherstel een prijsvraag uit voor studenten bouwkunde aan het ROC, waaruit fraaie ontwerpen voortkwamen.

In de praktijk bleek echter het ideaal van nieuw gebouwde bruggen financieel niet haalbaar. Daarop ontstond het idee de bruggen zoveel mogelijk van hun oude namen te voorzien, waarmee Stadsherstel hoopte dat de aandacht en de waardering voor de bruggen zou toenemen, en daarmee de kans op behoud zou vergroten.

Begonnen werd met de 'Vriezebrug'. Smid John Tijhuis smeedde robuuste letters in een stalen frame, de gemeente plaatste een stalen plaat met Almelose ruitjes er om heen en het geheel werd zo bevestigd dat de naam duidelijk te lezen was. De leesbaarheid van de naam werd versterkt doordat het water achter de open letters zichtbaar bleef.

De volgende namen kwamen op de bruggen over de 'Almelose Aa' vanaf het Schokland, te weten de Schoklandbrug, Schuttebrug, Poulinkbrug, Zwanebeldsbrug — en in het afgelopen jaar de Groeneveltsbrug, de Beeklustbrug en de Sligtebrug door een subsidie van de gemeente.

Door deze subsidie werd het ook mogelijk de bruggen over het 'Almelo- De Haandrik kanaal' van een naam te voorzien, van Oost naar West: Scholcobrug, Stadhuisbrug en Egbert Gorterbrug.

Waar mogelijk werden de namen horizontaal geplaatst, als dat door de spijlen van de brugleuning niet mogelijk was dan werd de naam in een verticale plaat uitgeponst.

Symbolisch werd het brugnamenproject afgesloten met de feestelijke onthulling van het informatiebord van het "Linkerbruggetje", genoemd naar de eerste brugwachter van dit charmante draaibruggetje over het Almelo-Nordhornkanaal. Bijna alle Almelose bruggen dragen nu een naam, hetgeen het behoud zeker ten goede zal komen.

Bruggen en haar namen in Almelo

de clercqbrug

SLIGTEBRUG

GORTERBRUG

POULINKSBRUG

ZWANENBELDSBRUG

GROENEVELDSBRUG

SCHOLCOBRUG

ROHOFBRUG

IVRIEZEBRUG

LINKERBRUGGETJE

EILANDSBRUG

Goede zeden

Door Cor Trompetter

Cor Trompetter auteur van: "Leven aan de rand van de Republiek. Stad en gericht Almelo 1580-1700" levert met dit artikel weer een prachtige inkijk in het dagelijks leven in het stadje Almelo in de eerste helft van de 18de eeuw. Tegelijk laat hij zien hoe betrekkelijk stadsrechten zijn in een heerlijkheid waar de feodale rechten van de van Rechterens heel weinig speelruimte liet aan het stadsbestuur.

Almelo, en dan hebben we het over De Heerlijkheid Almelo en Vriezenveen, nam in het Overijssel van voor 1795 een bijzondere plaats in. De drie delen, te weten de stad Almelo, het gericht Almelo, en het schoutambt Vriezenveen hadden alle drie te maken met een bestuur dat deels- de stad en het schoutambt- of wel geheel- het gericht- in handen was van de Heer of Vrouwe van Almelo. Deze had ook een flinke vinger in de pap waar het ging om de rechtspraak. De stad en het schoutambt Vriezenveen hadden nog enige zelfstandigheid. Zo mochten de burgemeesters de kleine overtredingen, de breuken afhandelen. Het ging hierbij vooral om vecht- en scheldpartijen. In het richteramdt was het de heer, of in zijn plaats de richter, die het voor het zeggen had.

De heer of Vrouwe stonden wat betreft de hogere rechtspraak, de zwaardere criminele rechtspraak op gelijke voet met de twee andere Twentse gebieden waar de Drost van Twente dan wel de Drost van Haaksbergen en Diepenheim de rechtspraak in handen had. Hij mocht ook halsmisdrijven berechten. De sterke hand van de Heer van Almelo heeft er voor gezorgd dat er in het Huisarchief legio dossiers en protocollen aanwezig zijn over een breed scala van rechtszaken waar hij rechtstreekse bemoeienis mee had. Als voorproef van een bredere studie van deze zaken en van de Twentse rechtspraak als geheel twee kwesties op het gebied der zedelijkheid.

De burgemeester met een ongemak

Lucas Bruins was al behoorlijk op leeftijd, toen hij een verhouding kreeg met Janna Wildeman. Bruins' vrouw Geertruid Mullers, waarmee hij op 15 mei 1692 in ondertrouw was gegaan was waarschijnlijk al overleden, hoewel het dossier niets daarover zegt. Hij was rond de eeuwwisseling regelmatig burgemeester geweest en behoorde tot de top van de Almelose burgerij. De familie was echter niet vrij van schandaaltjes. Dochter Eva beviel binnen negen maanden na haar huwelijk met een zeker Jean Isor of IJsos van een zoon Jan Lucas. De boreling kwam terecht in de lijst van kinderen waarvoor, vanwege de te vroege geboorte, een boete moest worden betaald. De vader was een Zwitser, bij het huwelijk was hij commies. Het huwelijk vond niet in Almelo plaats maar in Nieuwleusen. Dit was waarschijnlijk niet omdat er van

schaamte sprake was, de afkondiging vond ook plaats in Almelo, maar omdat Jan Bruins, een broer of neef van Eva, een relatie had met de weduwe Maria de Vries, een zuster van de dominee van Nieuwleusen, Bernardus de Vries. Het huwelijk tussen deze twee vond later in 1719 in Nieuwleusen plaats.

Hoe dan ook, Lucas Bruins, hij moet de zestig geweest zijn gezien zijn eerste huwelijk in 1692, had nog vuur in zijn lijf, met alle gevolgen van dien. Op 16 mei 1730 verscheen Janna Wildemans, dertig jaar oud, voor het Hooggericht. De basis van de relatie was ongeveer twee jaar daarvoor gelegd, toen ze Bruins had geholpen turf naar de zolder te brengen. Hij had haar gevraagd vleselijk met hem te converseren, maar ze had geweigerd. Bruins liet het er niet bij zitten en nodigde Janna een paar weken later in zijn huis en vroeg haar toen bij hem te slapen, hetgeen zo geschiedde. Waarom Janna nu wel toegaf vertelt het verhaal niet. Daar bleef het niet bij. De conversatie vond zowel in huis plaats als in de tuin, als ze Lucas hielp met wieden. Het gebeurde zelfs 's avonds onder kerktijd.

Janna hoefde zich geen zorgen te maken dat er een kind van zou komen, want, zo wilde Bruins haar doen geloven, hij had een ongemak. Het bleek toch mee te vallen met Bruins' ongemak, want Janna werd wel zwanger. Janna koos een wat bijzonder wijze om Bruins te confronteren: ze sprak hem op straat aan toen hij met zijn dochter Eva en haar tweede man, Doctor Meilink wilde gaan vissen. Het antwoord van Bruins was duidelijk: (...) *sij soude weg gaan of hij wilde haer een voet onder de konte geven (...)*. De tweede keer was het ook op de straat, en antwoordde Bruins weer dat ze weg moest gaan. Bij de bevalling, zo verklaarden de vroedvrouw en twee andere vrouwen een week later, had zij in haar barensnood gezegd alleen met Bruins vleselijk geconverseerd te hebben. Hoe het afgelopen is vertelt het protocol van het Hooggericht niet. De kans is groot dat Bruins het afgekocht heeft.

Op een mooie pinksterdag

Bij sommige zaken waar het Hooggericht mee te maken kreeg kennen we de aanklacht niet, evenmin als de uitspraak, maar dat neemt niet weg dat ze ons

wel een blik geven in het doen en laten van sommige Almeloërs. Op Pinkstermaandag 1733 besloot Hendrik Rompelman naar Borne te gaan om, naar eigen zeggen, enige debiteuren aan te spreken. Hij vertrok om zeven uur, maar kreeg onderweg dorst en dronk een paar borrels in het huis van Hendrik Jansen. Daar ontmoette hij een zekere Fluis Leene. Vanaf dat moment verschilden de verklaringen. Leene zei dat Rompelman haar op de weg had aangesproken, volgens Rompelman kwam Leene zelf naar binnen bij hem. Nadat ze allebei drie borrels hadden gedronken, gingen ze samen richting Borne, Leene moest naar Delden, zodat ze samen konden gaan. Leene vertelde het Hooggericht dat Hendrik haar had 'aangevergt' tot vleselijke conversatie in het Nijereest Bosch, en haar tot tweemaal toe een ring had laten zien, die van goud zou zijn. Vervolgens zou er volgens Leene inderdaad vleselijk geconverseerd zijn, waarbij het in haar verklaring onduidelijk is of er dwang aan te pas was gekomen. Gezien het feit dat het voor het Hooggericht kwam moet dat waarschijnlijk het geval geweest zijn. Na de daad stak Hendrik een pijp aan en vroeg haar nog even te blijven, maar Leene zette haar tocht naar Delden voort. Volgens Hendrik hadden ze inderdaad even gezeten, maar was er daar aan voorafgaand niets gebeurd. Nadat hij zijn pijp had gerookt, ging hij, zo stelde hij, weer terug naar Almelo. Vreemd gezien het feit dat hij eerst beweerd had naar Borne te willen gaan.

Nadat hij door de rechtbank geconfronteerd werd met de verklaring van Leene, veranderde Hendrik de zijn verklaring enige malen en was nogal verlegen met de situatie. Ze gaf hij op zeker moment toe dat hij de vleselijke gemeenschap wel 'aangevergt' had, maar niet volbracht. Uiteindelijk bleef hij bij zijn eerste verklaring en ontkende alles. Hoe het afgelopen is weten we ook hier niet, maar de teneur van het verslag is dat er meer gebeurd was dan Hendrik wilde toegeven. Wie Lene was komt niet naar voren, maar de kans is groot dat een zwangerschap haar er toe bracht zich bij het Hooggericht te melden.

Bron: Collectie Overijssel, Huisarchief Almelo tg 0214 nr. 3098.

Het Huis Almelo in 1835, door L. Meijer

Harry Koop, kartrekker digitaal historisch overzicht

Door Jennie van der Horst - Hemmink

Harry Koop is een van de kartrekkers van het project **Almelo Erfgoed op de kaart**. Dat is een website boordevol historische informatie. Met veel enthousiasme stort hij zich een paar dagen per week in de geschiedenis van onze stad en brengt er systeem in aan, zodat het toegankelijk is voor een groot publiek. Zijn passie begint meer dan een halve eeuw geleden op Station de Riet.

‘Jong komt hier’, zei z’n grootvader en dan mocht Harry helpen met het sein op groen zetten. Dan is de kust veilig bij spoorovergang De Riet en raast de trein voorbij. Zijn grootouders wonen er in het Blokwachtershuis Post 5 of, in de volksmond, het spoorhuis en zijn verantwoordelijk voor een veilige doortocht van de treinen.

Harry loopt er vanuit de binnenstad naar toe, trekt graag met zijn opa op en luistert er naar de vele verhalen, die deze hem vertelt. Misschien is ook daar zijn liefde voor de Almeloze geschiedenis ontstaan. En ontstond toen, in zijn vroege jeugd, al de interesse om later de veelomvattende klus te klaren: de realisatie van **Almelo Erfgoed op de kaart**. Station de Riet heeft nog steeds een bijzondere plek in z’n hart. Vandaar ook de keuze voor deze illustratie bij dit portret.

Na de Egbertusschool en de HBS Pius X, bekwaamt hij zich in de elektrotechniek. In de militaire dienst schouwt hij het tot reserve officier bij de cavalerie. En als er hoog bezoek komt wordt hij ‘oudste in rang’, als adjudant toegevoegd en dat is een eervolle, verantwoordelijke en veelomvattende taak, die hem in de meest uiteenlopende kringen brengt.

Vervuld van de goede herinneringen vertelt hij: “Daar ontstond mijn gevoel voor traditie en is mijn belangstelling verbreed. Ik kreeg te maken met een heel nieuwe wereld en dat heeft me zo verrijkt dat ik er mijn leven lang plezier van heb gehad”.

En zo beklimt Harry Koop gaandeweg de maatschappelijke ladder. Als alternatief voor de dagopleiding HTS, volgt hij naast zijn werk in de avonduren de Lerarenopleidingen Elektrotechniek en Wis- en Natuurkunde. Behaalt de akten MO-a Wiskunde en MO-a Pedagogiek (Onderwijskunde) en wordt docent aan het College Nieuwland in Nijverdal en tot slot conrector van de SG Reggesteyn in Nijverdal en Rijssen.

De kiel aan en de pet op

Op zijn zestigste lonkt de vrijheid: een vroege pensionering. Tijd voor reizen. Tijd voor zijn liefhebberij, het spoor. Als vrijwilliger bij de MBS, de Museum Buurt Spoorweg, leidt hij tussen aankomst en vertrek van de stoomtrein Haaksbergen-Boekelo de passagiers rond op het spoorcomplex. “Kiel aan, blokwachters pet van Opa op, prachtig”.

Ook de geschiedenis van Almelo trekt zijn aandacht en meldt hij zich in 2005 als vrijwilliger bij de Historische Kring aan. Veel bewondering heeft hij voor Gerard Vloedbeld. Als Gerard overlijdt neemt hij de coördinatie bij het Historisch Informatie Punt van hem over. De overvloed aan geschiedkundige informatie verrast hem, “heerlijk om je daarin te verdiepen”. Tegelijkertijd mist hij het heldere overzicht, een handzame structuur. Het is een kolfje naar zijn hand. Selecteren, ordenen, inventariseren en dat in een prettig teamverband. Namen noemt hij: “Tineke Verfaillie, Albert Eshuis, Emiel Reimerink en Henk Kroeze”. Een hechte groep.

En al vorsend en rubricerend ontstaat het project **Almelo Erfgoed op de Kaart**, een digitaal overzicht van markante Almeloze historische punten en objecten.

Geboren in hartje stad

In de Schuttenstraat, naast de winkel van de Joodse slager de Leeuw, wordt hij drie maanden na de oorlog geboren. Koop vertelt: “Het was een fijne jeugd, er was altijd wel wat te doen in de binnenstad”. En met de vele na-oorlogse mogelijkheden. Die zijn uitermate goed besteed aan een arbeidersjongen met een helder verstand.

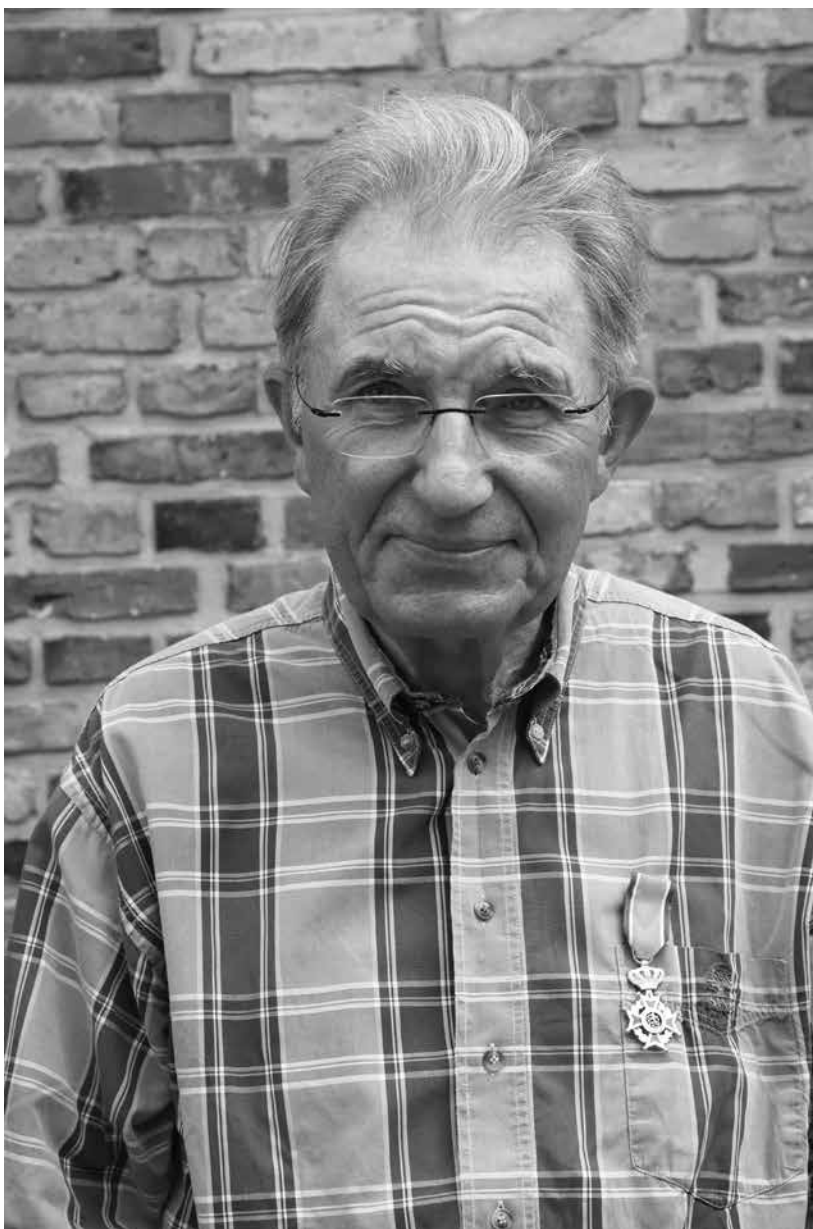
Harry Koop onderscheiden

Tijdens een feestelijke bijeenkomst in de tuin van het Stedelijk Museum kreeg Harry Koop, vice-voorzitter van de Historische Kring Stad en Ambt Almelo, op 17 juni jl. de versierselen van Lid in de Orde van Oranje Nassau opgespeld door burgemeester Arjen Gerritsen.

In een toespraak memoreerde burgemeester Gerritsen de grote verdiensten van Harry voor het touch-screen-project van het Stedelijk Museum Almelo: hij verzorgde de minutieuze beschrijving van 500 objecten van het erfgoed van Almelo. De gegevens werden ingevoerd in de computer en kunnen nu op het touch-screen in het museum worden geraadpleegd en via de website almelo.erfgoedopdekaart.nl

Harry kreeg de onderscheiding tevens voor de jarenlange coördinatie van werkzaamheden van het HIP (Historisch Informatie Punt).

Elke dinsdag- en vrijdagmiddag is hij (naast andere vrijwilligers) aanwezig op de 4e verdieping van de bibliotheek om archiveringswerkzaamheden te verrichten en vragen te beantwoorden over de historie van Almelo.

Historisch platform

Almelo Erfgoed op de kaart is een platform voor het ontsluiten van lokale historische informatie op de kaart.

Met een druk op de knop duikt u in de lokale geschiedenis en ervaart u hoe uw stad er vroeger uit zag. De onderwerpen zijn legio. Rijksmonumenten, water, agrarisch erfgoed, kunst en cultuur er is voor elk wat wils. Het is een project van het Stadsmuseum en het Historisch Informatie Punt

De site: almelo.erfgoedopdekaart.nl

Museum Airborne Arnhem 19 mei 2022

Door Jan Wever

Eindelijk konden op 19 mei 2022 de donateurs en andere belangstellenden van Stad en Ambt Almelo op excursie naar het Museum Airborne in het kader van onze herdenking van “Almelo 75 jaar bevrijd”. Reeds 2 Jaar geleden hadden Loes, Wim en Wijnanda deze excursie minutieus voorbereid. Telkens opnieuw werd dit programma goed gecontroleerd en de contacten aangehaald. Maar tot 4x toe vereiste het Corona-virus uitstel.

De bus was goed gevuld door een groot aantal donateurs en introducees. Op tijd vertrokken en zonder vertraging arriveerden wij in het Airborne-Museum-restaurant Klein Hartenstein, waar wij tijdens de koffie met lekkers(!) een gedegen inleiding kregen door oud-directeur Wybo Boersma over de slag om Arnhem in september 1944. Het bezoek aan het vernieuwde museum was boeiend: de wapens van toen, de massale vernietigingen van gebouwen, de vele doden en gewonden, de hulp van de burgerbevolking, de menselijke samenwerking van allen, de nederlaag, de terugtocht over de Rijn.

Alles werd goed in beeld gebracht met ook nog een experience ruimte, waar men in nagebootste opstellingen met beeld en geluid de ellende en tragiek van bevolking

en militaire strijders kon ervaren in hun gevecht tegen de Duitse Nazi-bezetter.

Met de berichten en de beelden vanuit de huidige strijd in de Oekraïne, zoals wij die momenteel elke dag op de tv zien en in de kranten lezen, was dit voor mij een aangrijpend bezoek. In beide situaties: een gewapend conflict om de vrijheid van mensen tegenover dictatoriale, gewapende machthebbers.

Na een lekkere lunch bezochten we 's middags Heveadorp. Naast de voormalige rubberfabriek Hevea werd dit modeldorp gebouwd. Hoewel zwaar beschadigd en deels volledig verwoest in 1944 nu toch weer opgebouwd. De geschiedenis en de cultuur-historische waarde van dit dorp wordt door enthousiaste huidige bewoners levend gehouden door middel van rondleidingen door het dorp en het bevorderen van de sociale samenhang van de dorpsbewoners.

Deze dag was bijzonder: Informatief door het contrast van de vernietigende werking van een oorlog (1944) en de sociale kracht van een samenwerkende gemeenschap om hun dorp te behouden.

Maar deze dag was ook bijzonder dankzij de goede voorbereiding en de onderlinge gezelligheid.

De tijd hervonden - aflevering 5

*In deze rubriek komen Almeloërs aan het woord over hun herinneringen en ervaringen.
In deze vijfde aflevering Ton Goossen*

Ton Goossen, “bouwpastoor” van het nieuwe Almelo

Door Hans Gerritsen

In Almelo is na de oorlog veel gebouwd. Een aantal nieuwe woonwijken is tot stand gekomen zoals de Aalderinkshoek en de Schelfhorst. Maar de binnenstad verandert ook ingrijpend. De voormalige bedrijventerreinen van de textielindustrie worden herontwikkeld.

Ton Goossen, directeur van het gelijknamige bouwbedrijf, staat midden in deze ontwikkeling en geeft er mede vorm aan. Zijn ervaringen en herinneringen aan een dynamische periode waarbij Almelo verandert maar ook Almelo blijft.

Wolvega

Als enige van de acht kinderen is Ton in Wolvega geboren. Op 6 juni 1940. Dat zit zo. Vader Marinus Goossen die het bedrijf in 1929 was begonnen heeft een grote klus in Wolvega, de bouw van een PTT kantoor. In verband daarmee is hij door de week van huis op de plek van de werkzaamheden. Tijdens de laatste maanden van haar zwangerschap lijkt het beter dat de moeder van Ton ook in Wolvega is, een broertje gaat mee, drie anderen blijven in het ouderlijk huis onder toezicht van een tante. In mei 1940 wordt het in verband met de oorlog echter te gevaarlijk om terug te keren. Zo kan een echte Almeloër in Wolvega geboren worden.

De bakermat van het bedrijf

Het gezin woont aan de Schapendijk, het gedeelte dat nu Sniederhof heet, bij de Ootmarsumsestraat. Daar is een grote loods met een verborgen schuilplaats, waar de vader en oom van Ton kunnen onderduiken om aan de

Arbeidseinsatz te ontsnappen.

Vanaf deze plek hebben Marinus en zijn broer het bedrijf opgebouwd. Na de oorlog komt de onderneming in een stroomversnelling door de wederopbouw. Samen met het eveneens Almeloëse bedrijf Bruns en Bonke worden veel opdrachten uitgevoerd. Het leidt ook tot een aparte tak van het bouwbedrijf in Venlo. In Limburg werd bij de bevrijding veel schade aangericht hetgeen leidt tot een enorme bouwopgave.

Een nieuwe fase

Ton gaat na voorbereidend technisch onderwijs studeren aan de HTS in Tilburg. In 1963 rondt hij zijn studie af als civiel ingenieur, vervult de dienstplicht en keert terug naar Almelo. Daar treedt hij in dienst van het bedrijf dat inmiddels een enorme dynamiek heeft. Eind jaren vijftig wordt in opdracht van Beter Wonen gestart met Nieuwland II, veel andere projecten staan op stapel. Er wordt intensief samengewerkt met andere

ondernemingen. In deze periode wordt de familie en het bedrijf getroffen door het noodlot. In 1964 krijgt de vader van Ton een zwaar auto-ongeluk en enige tijd later wordt hij ongeneeslijk ziek. Desondanks zorgt de vader van Ton er voor dat er goede perspectieven gecreëerd worden voor het bedrijf. Ton, zijn broers en de vele anderen in het bedrijf worden klaargestoomd voor de toekomst. In november 1967 na het overlijden van zijn vader neemt Ton de leiding over.

Een enorme bouwopgave

Er ontrolt zich een bouwprogramma in

Ton Goossen is geboren op 6 juni 1940 in Wolvega. Hij was van 1963 tot 1998 werkzaam in zijn bouwbedrijf in Almelo, vanaf 1967 als directeur. Hij trouwde met Irene Holtmann. Zij hebben twee dochters.

Almelo dat zijn weerga niet kent. Wie de plattegronden van Almelo in de decennia na de oorlog naast elkaar legt wordt getroffen door de enorme ontwikkeling. Daarbij gaat het om de nieuwbouwwijken, maar ook om de herontwikkeling van de terreinen die door de textielindustrie zijn gebruikt. De opdrachtgevers zijn woningcorporaties, beleggers, gemeente en particulieren. In verschillende hoedanigheden wordt door Goossen samengewerkt met partners omdat de bouwopgaven

terug op deze tijd. Zijn werkzaamheden verschuiven van management en organisatie naar projectontwikkeling. "Iets moois maken" is het devies. Aansprekende voorbeelden daarvan vindt Ton de herontwikkeling van het Van Heek Scholcoterrein en de binnenstad aan en rond de markt. Ook geslaagd vindt Ton de herontwikkeling van de kruising Grotestraat / Holtjesstraat-Bavinkstraat die na zijn tijd bij het bedrijf gereed kwam.

De Terp in de wijk De Schelfhorst

enorm van omvang zijn. Het bedrijf van Ton zal in totaal ongeveer 11.000 woningen realiseren, bijna een derde van het totaal in Almelo. Op het hoogtepunt heeft hij 260 mensen op de loonlijst. Niet alleen zet het bedrijf een stempel op de ruimtelijke vormgeving van de stad. Ook is het een van de grootste werkgevers die vele gezinnen van een inkomen voorziet.

De nieuwbouwwijken

Na Nieuwland II wordt gewerkt aan de Ossenkoppelerhoek. In de jaren zestig zijn veel woningen gebouwd o.a. in opdracht van woningcorporatie Sint Joseph, met als centrale as de Rembrandtlaan. In dezelfde periode wordt de bouw van de Aalderinkshoek voorbereid. Vrijwel alle woningen, flats, laagbouw, scholen en particuliere woningen worden gerealiseerd door Goossen. De volgende fase dient zich al spoedig aan, de Schelfhorst wordt gebouwd in de jaren zeventig. Vanaf deze periode wordt een begin gemaakt met de herontwikkeling van de terreinen van o.a. de Sesa fabriek, Bendien, Ten Cate en Palthe. Hier verrijzen o.a. de Mennistenhoek, de Bartelshoek, het nieuwe gebouw van de Rechtbank en de nieuwbouw rondom de Boddenstraat en Hagengracht. Er ontstaat op deze wijze een parallelspoor aan de uitbreiding van Almelo. Het centrum dat gedomineerd wordt door de textielindustrie, vervolgens de teloorgang daarvan die een deprimerende uitstraling heeft op de stad, transformeert naar een stijlvolle vernieuwing die het centrum nieuw elan geeft. Ton kijkt met veel voldoening

Een crisis en verder

Het bouwbedrijf pakt ook veel werkzaamheden op in de regio. Ton noemt projecten in Hoogeveen, Zutphen, Amstelveen. Een voorbeeld is de zgn "terp", een appartementencomplex dat aan de oost- en westkant afloopt. Daarvan staat er ook één in de Schelfhorst en één in de Windmolenbroek, een meer luxe versie ook in Amstelveen. In 1980 wordt ook een project gestart om in Overloon 90 tweede woningen / vakantiewoningen te realiseren. Dit project komt in de problemen doordat landelijk de hypotheekafrek voor tweede woningen wordt afgeschaft. De vraag zakt weg. Dat leidt tot faillissement van de initiatiefnemer en opdrachtgever. Omdat Goossen reeds veel geïnvesteerd heeft in het project komt het eigen bedrijf ook in financiële moeilijkheden. Dit leidt tot gesprekken met de Wessels groep uit Rijssen. De aandelen van Goossen worden voor een deel overgenomen door Wessels maar het bedrijf kan de werkzaamheden voortzetten, de werkgelegenheid blijft behouden. Dat geldt niet alleen voor het eigen bedrijf maar ook voor de vele onderaannemersbedrijven en toeleveringsbedrijven.

Het vakmanschap

Ton is tot 1998 directeur van het bedrijf. Meer en meer komt hij in de rol van projectontwikkelaar. De bouw is begin jaren tachtig in een crisis. Veel werknemers zijn lang werkloos. Wanneer de bouw weer aantrekt is er weer veel vraag naar werknemers, maar dan vooral naar vaklieden.

Om aan de behoefte aan vaklieden te voldoen neemt Ton een initiatief samen met het arbeidsbureau, de

Ook de Bibliotheek aan Het Baken was een enorme bouwklus voor Ton Goossen

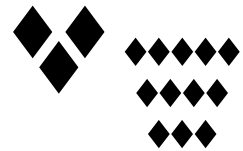
vakbond en het Oversticht, de provinciale organisatie voor welstand en monumentenzorg. Hij staat aan de wieg van het RIBO, de afkorting staat voor Restauratie en innovatie in de bouw in Overijssel. Deze organisatie zorgt middels een groot aantal vaak gesubsidieerde projecten voor scholing en daarmee voor vaklieden die later goud waard zijn in de bouw. Arbeidsbureaus, gemeenten en werkgevers zijn partners in de samenwerking. Het leidt tot een succesvolle aanpak.

Het is een aanpak die kenmerkend is voor de werkwijze van Ton in zijn hele loopbaan. Hij wil en kan het niet alleen. Hij bevordert teamwerk in het bedrijf zodat ieder z'n inbreng heeft. Ook leidt het tot verbinding maken met opdrachtgevers en partners in de samenwerking. Dat laat zien dat Ton steeds oog heeft gehad voor het samenwerken tussen mensen. Dat investeren in mensen leidt tot resultaat. Resultaat dat van grote betekenis is voor Almelo.

Ton Goossen voor zijn pareltje: de Marlijnstate

Nieuws van Stad & Ambt

Activiteiten zomer 2022

Het parkeerterrein aan Het Kolkje is gratis beschikbaar voor bezoekers.

10 september 2022

Open Monumenten Dag

12 oktober 2022

Plaats: Bibliotheek Almelo

Tijd: 19.30 uur

Samenwerking HKA en de bibliotheek vanwege de *Maand van de Geschiedenis*, thema: rampen. Hans Krol zal de avond verzorgen met als titel: Bommenberend, Twente en het rampjaar 1672.

9 november 2022

Plaats: De Schouw

Tijd: 20.00 uur

Spreker: Erik Eshuis

Onderwerp: Koets'n Keerls

14 december 2022

Plaats: De Schouw

Tijd: 20.00 uur

Spreker: Arjen Gerritsen, burgemeester van Almelo

Van het bestuur

Beste donateurs, adverteerders en andere belangstellenden,

Vrijheid in 2022. Het leek begin van dit jaar nog zo vertrouwd en ook geheel vanzelfsprekend.

Nu enige maanden verder is er veel veranderd en weten we weer dat vrijheid moet worden onderhouden en dat het geen gratis goed is.

De mensen in Oekraïne hebben te maken met een niets ontziende agressor die vanuit Moskou mensenrechten met voeten treedt en bereid is vele (burger) slachtoffers te maken en er ook niet schroomt om oorlogsmisdaden te begaan, o.a. met 600 onschuldige doden in het theater van Marioepol tot gevolg. Het einde van deze verschrikking is op dit moment helaas nog niet in zicht.

Wij hebben op 5 mei jl. onze vrijheid (nu al 77 jaar) kunnen vieren met festivals en allerlei andere activiteiten. Voor ons lijkt de drukte op Schiphol een groot probleem, maar waar gaat dit nu eigenlijk over??

In samenwerking met de bibliotheek Almelo is er op 13 april jl. in een prachtige multimedia bijeenkomst stil gestaan bij de bevrijding van Almelo. Er waren meer dan 120 bezoekers en zij waren erg onder de indruk van de wijze waarop dit met muziek (Double2), de toneelgroep Raam, Willem van Dooren en vooral Hans Krol tot leven werd gebracht.

De jaarlijkse excursie op 19 mei jl. naar Museum Airborne Oosterbeek-Heveadorp is, in het licht van het voorgaande, een goede keuze geweest en trok meer dan 30 deelnemers. Dank aan Loes Heij en Wim Noordik voor de organisatie hiervan. Op onze site www.historischekringalmelo.nl staat een helder verslag met foto's van Jan Wever.

Op het moment van het schrijven van deze bijdrage zijn de collegeonderhandelingen bijna afgerond en hopelijk is er straks een collegeprogramma dat meer ruimte gaat bieden aan het belang van cultureel erfgoed in de stad!! Het project stadspoorten past hierin en daarom is het spijtig om te melden dat de opening van de zuidelijke poort (stond gepland voor 9 juni 2022) moet worden uitgesteld vanwege een verkeerde levering van de zegel. Het is nu de bedoeling dat beide poorten dit najaar in een keer worden gerealiseerd en we gaan er vanuit dat dit goed komt. Het bestuur wenst u allen vrede en goede zomermaanden toe.

Met hartelijke groet,

Theo van Rijmenam
voorzitter